

TRACTATENBLAD

VAN HET

KONINKRIJK DER NEDERLANDEN

JAARGANG 1993 Nr. 33

A. TITEL

Verdrag betreffende nachtarbeid (Verdrag Nr. 171 aangenomen door de Internationale Arbeidsconferentie in haar zevenenzeventigste zitting): Genève, 26 juni 1990

B. TEKST

De tekst van het Verdrag is geplaatst in *Trb.* 1990, 154.

C. VERTALING

Verdrag betreffende nachtarbeid

De Algemene Conferentie van de Internationale Arbeidsorganisatie,

Bijengeroepen te Genève door de Raad van Beheer van het Internationaal Arbeidsbureau en aldaar bijeengekomen in haar zevenenzeventigste zitting op 6 juni 1990;

Gelet op de bepalingen van de internationale arbeidsverdragen en aanbevelingen ter zake van nachtarbeid van kinderen en jongeren, met name die van het Verdrag en de Aanbeveling betreffende nachtarbeid van kinderen en jeugdige personen (niet in de nijverheid werkzaam), 1946, van het Verdrag betreffende de nachtarbeid van jeugdige personen (werkzaam in de nijverheid) (herzien), 1948, en de Aanbeveling betreffende de nachtarbeid van kinderen en jeugdige personen (werkzaam in de landbouw), 1921;

Gelet op de bepalingen van de internationale arbeidsverdragen en aanbevelingen betreffende de nachtarbeid van vrouwen, met name die van het Verdrag betreffende de nachtarbeid (vrouwen) (herzien), 1948, en het bijbehorende Protocol van 1990, van de Aanbeveling betreffende de nachtarbeid van vrouwen (landbouw), 1921, alsmede de vijfde

paragraaf van de Aanbeveling betreffende de bescherming van het moederschap, 1952;

Gelet op de bepalingen van het Verdrag betreffende discriminatie (werkgelegenheid en beroepsuitoefening), 1958;

Gelet op de bepalingen van het Verdrag betreffende de bescherming van het moederschap (herzien), 1952;

Besloten hebbende tot het aannemen van bepaalde voorstellen betreffende nachtarbeid, welk onderwerp als vierde punt op de agenda van de zitting voorkomt;

Besloten hebbende dat deze voorstellen de vorm van een internationaal verdrag dienen te krijgen,

Neemt heden, de zesentwintigste juni negentienhonderd negentig onderstaand verdrag aan, dat kan worden aangehaald als Verdrag betreffende nachtarbeid, 1990:

Artikel 1

Voor de toepassing van dit Verdrag wordt verstaan onder:

a. „nachtarbeid”: alle arbeid, verricht gedurende een tijdruimte van ten minste zeven achtereenvolgende uren, waarin begrepen de periode tussen middernacht en 5 uur 's morgens, vast te stellen door de bevoegde autoriteit na overleg met de meest representatieve werkgevers- en werknemersorganisaties of door middel van collectieve arbeidsovereenkomsten;

b. „nachtarbeider”: een werknemer, wiens werk vereist dat er een aanzienlijk aantal uren, boven een bepaalde drempel, in nachtarbeid wordt gewerkt. Die drempel wordt vastgesteld door de bevoegde autoriteit, na overleg met de meest representatieve werkgevers- en werknemersorganisaties of door middel van collectieve arbeidsovereenkomsten.

Artikel 2

1. Dit Verdrag is van toepassing op alle werknemers, met uitzondering van hen die werkzaam zijn in de landbouw, de veeteelt, de visserij, het vervoer over zee en de binnenvaart.

2. Een Lid dat dit Verdrag bekrachtigt, kan, na overleg met de representatieve organisaties van de betrokken werkgevers en werknemers, bepaalde beperkte categorieën werknemers geheel of gedeeltelijk van de werkingssfeer van dit Verdrag uitsluiten, wanneer de toepassing van het Verdrag op hen specifieke problemen van bijzonder belang zou doen rijzen.

3. Ieder Lid dat gebruik maakt van de in het voorgaande lid geboden mogelijkheid dient in de verslagen inzake de toepassing van het Verdrag, die uit hoofde van artikel 22 van het Statuut van de Internationale Arbeidsorganisatie moeten worden ingediend, de specifieke, aldus uitgesloten categorieën werknemers, alsmede de redenen van uitsluiting te vermelden. Ook dient het alle maatregelen aan te geven, die het heeft genomen om de bepalingen van het Verdrag geleidelijk uit te breiden tot de betrokken werknemers.

Artikel 3

1. Er dienen specifieke maatregelen, vereist door de aard van de nachtarbeid en ten minste de maatregelen bedoeld in de artikelen 4 tot en met 10 omvattend, te worden getroffen ten behoeve van de nachtarbeiders, ten einde hun gezondheid te beschermen, hun de uitoefening van hun verantwoordelijkheden jegens hun gezin en de samenleving te vergemakkelijken, hun kansen op loopbaanontwikkeling te bieden en hun passende compensatie te bieden. Zulke maatregelen dienen ook te worden genomen op het gebied van de veiligheid en de bescherming van het moederschap, ten behoeve van allen die nachtarbeid verrichten.

2. De in het eerste lid hierboven bedoelde maatregelen kunnen geleidelijk worden toegepast.

Artikel 4

1. Op hun verzoek hebben werknemers het recht kosteloos hun gezondheid te laten beoordelen en advies in te winnen omtrent de wijze waarop zij met hun werk samenhangende gezondheidsproblemen kunnen verminderen of voorkomen:

- a. alvorens zij hun werk als nachtarbeider beginnen;
- b. met geregelde tussenpozen, zolang zij nachtarbeid verrichten;
- c. indien zij gedurende de tewerkstelling als nachtarbeider gezondheidsproblemen krijgen, die niet aan andere factoren dan aan nachtarbeid zijn toe te schrijven.

2. Tenzij wordt geconstateerd dat de betrokkene ongeschikt is voor nachtarbeid, mag het resultaat van die beoordelingen niet zonder toestemming van de betrokken werknemers aan derden worden doorgegeven noch in hun nadeel worden gebruikt.

Artikel 5

Er dienen toereikende voorzieningen voor eerste hulp ter beschikking te worden gesteld aan werknemers die nachtarbeid verrichten, met inbegrip van regelingen die het mogelijk maken dat deze werknemers zo nodig snel kunnen worden gebracht naar een plaats waar een passende behandeling kan worden verschaft.

Artikel 6

1. Nachtarbeiders die om gezondheidsredenen ongeschikt worden verklaard voor nachtarbeid, dienen, zodra dit uitvoerbaar is, te worden overgeplaatst naar een soortgelijke functie waarvoor zij geschikt zijn.

2. Wanneer een overplaatsing naar een dergelijke functie niet uitvoerbaar is, dienen deze werknemers dezelfde uitkering te ontvangen als andere werknemers die niet in staat zijn te werken of een betrekking te vinden.

3. Een nachtarbeider die tijdelijk ongeschikt wordt verklaard voor het verrichten van nachtarbeid, dient dezelfde bescherming te ontvangen ter zake van ontslag en opzegtermijn als andere werknemers die om gezondheidsredenen zijn verhinderd te werken.

Artikel 7

1. Er dienen maatregelen te worden getroffen om te verzekeren dat er een alternatief voor nachtarbeid bestaat voor vrouwelijke werknemers, die anders verplicht zouden zijn dergelijke werkzaamheden te verrichten:

a. voor en na de geboorte van een kind, gedurende een tijdvak van ten minste zestien weken, waarvan er ten minste acht vallen voor de vermoedelijke datum van de bevalling;

b. op vertoon van een medische verklaring waarin staat dat dit noodzakelijk is voor de gezondheid van moeder of kind, gedurende andere perioden,

i. tijdens de zwangerschap;

ii. gedurende een tijdvak boven de periode volgend op de geboorte van een kind zoals vastgesteld overeenkomstig letter a hierboven, waarvan de duur wordt bepaald door de bevoegde autoriteit, na overleg met de meest representatieve werkgevers- en werknemersorganisaties.

2. De in het eerste lid van dit artikel bedoelde maatregelen kunnen, wanneer dit mogelijk is, overplaatsing naar dagarbeid inhouden of het verstrekken van een uitkering in het kader van de sociale zekerheid of een verlenging van het zwangerschapsverlof.

3. In de loop van de in het eerste lid van dit artikel bedoelde perioden:

a. mag een vrouwelijke werknemer niet worden ontslagen of ontslag aangezegd krijgen, behalve om gerechtvaardigde redenen die geen verband houden met haar zwangerschap of bevalling;

b. dient het inkomen van de werkneemster te worden gehandhaafd op een niveau dat toereikend is voor haar eigen onderhoud en dat van haar kind, volgens een passende levensstandaard. Handhaving van het inkomen kan worden gewaarborgd door een der in het tweede lid

van dit artikel bedoelde maatregelen, door andere passende maatregelen of door een combinatie van deze maatregelen;

c. verliest de vrouwelijke werknemer niet de voordelen inzake rang, anciënniteit en kansen op bevordering die verbonden kunnen zijn aan haar gewone functie in nachtarbeid.

4. De bepalingen van dit artikel mogen geen afbreuk doen aan de met het zwangerschapsverlof samenhangende bescherming en voordelen.

Artikel 8

De aan nachtarbeiders geboden compensaties op het gebied van arbeidsduur, loon of soortgelijke voordelen moeten de erkenning van de aard van nachtarbeid weerspiegelen.

Artikel 9

Er moeten passende sociale voorzieningen worden getroffen voor nachtarbeiders en wanneer dit nodig is, voor werknemers die nachtarbeid verrichten.

Artikel 10

1. Alvorens een werkrooster in te voeren waarbij nachtarbeid is vereist, dient de werkgever de vertegenwoordigers van de betrokken werknemers te raadplegen omtrent de details van dit rooster, de wijze waarop deze nachtarbeid qua organisatie het beste kan worden aangepast aan de instelling en haar personeel, alsmede omtrent de vereiste bedrijfsgeneeskundige maatregelen en sociale voorzieningen. Bij instellingen die nachtarbeiders in dienst hebben, dient dit soort overleg regelmatig plaats te vinden.

2. Voor de toepassing van dit artikel wordt verstaan onder "vertegenwoordigers van de werknemers", personen die door de nationale wetgeving of praktijk in overeenstemming met het Verdrag betreffende de vertegenwoordigers van de werknemers, 1971, als zodanig worden erkend.

Artikel 11

1. De bepalingen van dit Verdrag kunnen worden toegepast door middel van wetgeving, collectieve arbeidsovereenkomsten, scheidsrechterlijke of rechterlijke beslissingen, door een combinatie van deze middelen, of op enigerlei andere, bij de nationale omstandigheden en praktijk passende wijze. Voor zover daaraan niet op andere wijze uitvoering is gegeven, dienen zij te worden toegepast door middel van wetgeving.

2. Wanneer de bepalingen van het Verdrag worden toegepast door middel van wetgeving, dient tevoren overleg te worden gepleegd met de meest representatieve werkgevers- en werknemersorganisaties.

Artikel 12

De formele bekrachtigingen van dit Verdrag worden medegedeeld aan de Directeur-Generaal van het Internationaal Arbeidsbureau en worden door hem geregistreerd.

Artikel 13

1. Dit Verdrag is slechts verbindend voor de Leden van de Internationale Arbeidsorganisatie die hun bekrachtiging door de Directeur-Generaal hebben doen registreren.

2. Het treedt in werking twaalf maanden na de datum waarop de bekrachtigingen van twee Leden door de Directeur-Generaal zijn geregistreerd.

3. Vervolgens treedt dit Verdrag voor ieder Lid in werking twaalf maanden na de datum waarop zijn bekrachtiging is geregistreerd.

Artikel 14

1. Ieder Lid dat dit Verdrag heeft bekrachtigd, kan het opzeggen na afloop van een termijn van tien jaar na de datum waarop het Verdrag voor het eerst in werking is getreden, door middel van een aan de Directeur-Generaal van het Internationaal Arbeidsbureau gerichte en door deze geregistreerde verklaring. De opzegging wordt eerst van kracht een jaar na de datum waarop zij is geregistreerd.

2. Ieder Lid dat dit Verdrag heeft bekrachtigd en niet binnen een jaar na afloop van de termijn van tien jaar als bedoeld in het vorige lid, gebruik maakt van de bevoegdheid tot opzegging voorzien in dit artikel, is voor een nieuwe termijn van tien jaar gebonden en kan daarna dit Verdrag opzeggen na afloop van elke termijn van tien jaar op de voorwaarden, voorzien in dit artikel.

Artikel 15

1. De Directeur-Generaal van het Internationaal Arbeidsbureau stelt alle Leden van de Internationale Arbeidsorganisatie in kennis van de registratie van alle bekrachtigingen en opzeggingen, die hem door de Leden van de Organisatie zijn medegedeeld.

2. Bij de kennisgeving aan de Leden van de Organisatie van de registratie van de tweede hem medegedeelde bekrachtiging, vestigt de

Directeur-Generaal de aandacht van de Leden van de Organisatie op de datum waarop dit Verdrag van in werking treedt.

Artikel 16

De Directeur-Generaal van het Internationaal Arbeidsbureau doet aan de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties mededeling, ter registratie in overeenstemming met artikel 102 van het Handvest der Verenigde Naties, van de volledige bijzonderheden omtrent alle bekrachtigingen en opzeggingen die hij overeenkomstig de bepalingen van de voorgaande artikelen heeft geregistreerd.

Artikel 17

De Raad van Beheer van het Internationaal Arbeidsbureau brengt, telkens wanneer deze dit noodzakelijk acht, aan de Algemene Conferentie verslag uit over de toepassing van dit Verdrag en onderzoekt of het wenselijk is de gehele of gedeeltelijke herziening van dit Verdrag op de agenda van de Conferentie te plaatsen.

Artikel 18

1. Indien de Conferentie een nieuw verdrag aanneemt, houdende gehele of gedeeltelijke herziening van dit Verdrag, zal, tenzij het nieuwe verdrag anders bepaalt,

a. bekrachtiging door een Lid van het nieuwe verdrag, houdende herziening, van rechtswege onmiddellijke opzegging van dit Verdrag ten gevolge hebben, niettegenstaande het bepaalde in artikel 14 hierboven, onder voorbehoud evenwel dat het nieuwe verdrag, houdende herziening, in werking is getreden;

b. met ingang van de datum waarop het nieuwe verdrag, houdende herziening, in werking is getreden, dit Verdrag niet langer door de Leden kunnen worden bekrachtigd.

2. Dit Verdrag blijft echter naar vorm en inhoud van kracht voor de Leden die het hebben bekrachtigd en die het nieuwe verdrag, houdende herziening, niet hebben bekrachtigd.

Artikel 19

De Engelse en de Franse tekst van dit Verdrag zijn gelijkelijk gezaghebbend.

De voorgaande tekst is de authentieke tekst van het Verdrag naar behoren aangenomen door de Algemene Conferentie van de Internationale Arbeidsorganisatie tijdens haar zevenenzeventigste zitting welke werd gehouden te Genève en voor gesloten werd verklaard op 27 juni 1990.

TEN BLIJKE WAARVAN wij onze handtekening hebben geplaatst op 27 juni 1990.

De Voorzitter van de Conferentie,

(w.g.) JORGE TRIACA

De Directeur-Generaal van het Internationaal Arbeidsbureau

(w.g.) MICHEL HANSENNE

D. PARLEMENT

Zie *Trb.* 1990, 154.

E. BEKRACHTIGING

Zie *Trb.* 1990, 154.

G. INWERKINGTREDING

Zie *Trb.* 1990, 154.

J. GEGEVENS

Zie *Trb.* 1990, 154.

Van het op 26 juni 1990 te Genève tot stand gekomen Protocol van 1990 bij Verdrag Nr. 89 betreffende de nachtarbeid van vrouwen in de nijverheid werkzaam, 1948 (herzien) is de tekst geplaatst in *Trb.* 1990, 153; zie ook *Trb.* 1992, 32.

De vertaling van de op 26 juni 1990 te Genève tot stand gekomen Aanbeveling 178 betreffende nachtarbeid luidt als volgt:

Aanbeveling betreffende nachtarbeid

De Algemene Conferentie van de Internationale Arbeidsorganisatie,

Bijengeroepen te Genève door de Raad van Beheer van het Internationaal Arbeidsbureau en aldaar bijeengekomen in haar zevenenzeventigste zitting op 6 juni 1990,

Besloten hebbende tot het aannemen van bepaalde voorstellen betreffende nachtarbeid, welk onderwerp als vierde punt op de agenda van de zitting voorkomt,

Besloten hebbende dat deze voorstellen de vorm dienen te krijgen van een aanbeveling ter aanvulling op het Verdrag betreffende nachtarbeid, 1990,

Neemt heden, de zesentwintigste juni negentienhonderd negentig onderstaande aanbeveling aan, die kan worden aangehaald als Aanbeveling betreffende nachtarbeid, 1990.

I. ALGEMENE BEPALINGEN

1. Voor de toepassing van deze Aanbeveling wordt verstaan onder:
 - a. „nachtarbeid”: alle arbeid, verricht gedurende een tijdruimte van ten minste zeven achtereenvolgende uren, waarin begrepen de

periode tussen middernacht en 5 uur 's morgens, vast te stellen door de bevoegde autoriteit na overleg met de meest representatieve werkgevers- en werknemersorganisaties of door middel van collectieve arbeidsovereenkomsten;

b. „nachtarbeider”: een werknemer, wiens werk vereist dat er een aanzienlijk aantal uren, boven een bepaalde drempel, in nacht arbeid wordt gewerkt. Die drempel wordt vastgesteld door de bevoegde autoriteit, na overleg met de meest representatieve werkgevers- en werknemersorganisaties, of door middel van collectieve arbeidsovereenkomsten.

2. Deze Aanbeveling is van toepassing op alle werknemers, met uitzondering van hen die werkzaam zijn in de landbouw, de veeteelt, de visserij, het vervoer over zee en de binnenvaart.

3. 1. De bepalingen van deze Aanbeveling kunnen worden toegepast door middel van wetgeving, collectieve arbeidsovereenkomsten, scheidsrechterlijke of rechterlijke beslissingen of een combinatie van deze middelen of op enigerlei andere bij de nationale omstandigheden en praktijk passende wijze. Voor zover niet op andere wijze uitvoering daaraan wordt gegeven, dienen zij te worden toegepast door middel van wetten of voorschriften.

2. Wanneer de bepalingen van deze Aanbeveling worden toegepast door middel van wetgeving, moet tevoren overleg worden gepleegd met de meest representatieve werkgevers- en werknemersorganisaties.

II. ARBEIDSDUUR EN RUSTTIJDEN

4. 1. De normale arbeidsduur voor nachtarbeiders behoort niet langer te zijn dan acht uur in iedere tijdruimte van 24 uur waarin zij nacht arbeid verrichten, tenzij hun werk langere perioden omvat waarin zij alleen maar aanwezig moeten zijn, moeten wachten of beschikbaar moeten zijn, wanneer een ander soort werkrooster de werknemers ten minste gelijkwaardige bescherming biedt tijdens andere perioden of wanneer er sprake is van in collectieve arbeidsovereenkomsten of bij het ontbreken van deze, door de bevoegde autoriteit als zodanig erkende uitzonderlijke omstandigheden.

2. De normale arbeidsduur voor nachtarbeiders behoort in het algemeen gemiddeld korter te zijn, en in geen geval gemiddeld langer dan die van werknemers die in de desbetreffende bedrijfstak of onderneming overdag hetzelfde werk volgens dezelfde eisen verrichten.

3. Nachtarbeiders behoren ten minste in dezelfde mate als andere werknemers de voordelen te genieten van algemene maatregelen tot

verkorting van de normale werkweek en tot verhoging van het aantal betaalde verlofdagen.

5. 1. Het werk behoort zodanig te worden georganiseerd dat, voor zover mogelijk, wordt voorkomen dat nachtarbeiders overwerken voor of na het verrichten van een dagelijkse taak die nachtarbeid omvat.

2. In beroepen die bijzondere risico's of grote fysieke inspanning of psychische spanning met zich brengen, behoren nachtarbeiders niet over te werken voor of na het verrichten van een dagelijkse taak die nachtarbeid omvat, tenzij er sprake is van overmacht of er een ongeluk is gebeurd of dreigt te gebeuren.

6. Wanneer ploegendiensten nachtarbeid met zich brengen:

a. behoren er geen twee volledige diensten na elkaar te worden gewerkt, tenzij er sprake is van overmacht of er een ongeluk is gebeurd of dreigt te gebeuren;

b. behoort tussen twee diensten, indien enigszins mogelijk, ten minste elf uur rust te worden gegarandeerd.

7. Tijdens het verrichten van dagelijkse taken die nachtarbeid omvatten, behoren een of meerdere rustpauzes te worden ingelast om de werknemers de gelegenheid te geven uit te rusten of te eten. Bij de indeling en de totale duur van deze rustpauzes behoort rekening te worden gehouden met de eisen die de aard van de nachtarbeid aan de werknemers stelt.

III. FINANCIËLE COMPENSATIE

8. 1. Voor nachtarbeid behoort in het algemeen een passende financiële compensatie te worden verstrekt. Deze compensatie dient te worden toegevoegd aan het salaris dat voor hetzelfde werk, volgens dezelfde eisen overdag wordt betaald en

a. daarbij behoort rekening te worden gehouden met het beginsel van gelijke beloning van mannen en vrouwen voor hetzelfde werk of werk van dezelfde waarde;

b. deze compensatie zou, in gemeenschappelijk overleg, kunnen worden omgezet in vrije tijd.

2. Bij het vaststellen van een dergelijke compensatie kan de mate waarin de arbeidsduur is verkort, in aanmerking worden genomen.

9. Wanneer de financiële compensatie voor nachtarbeid een gebruikelijk element vormt van de inkomsten van de nachtarbeider, behoort deze in aanmerking te worden genomen bij de berekening van het jaarlijkse betaalde verlof, betaalde feestdagen en andere normaliter betaalde vrije tijd, alsmede bij de vaststelling van bijdragen en uitkeringen in het kader van de sociale zekerheid.

IV. VEILIGHEID EN GEZONDHEID

10. De werkgevers en de vertegenwoordigers van de betrokken werknemers behoren de bedrijfsgeneeskundige diensten, daar waar deze bestaan, te kunnen raadplegen omtrent de gevolgen van de verschillende organisatievormen van nachtarbeid, met name wanneer die wordt verricht in ploegendienst.

11. Bij het vaststellen van de inhoud van de aan de nachtarbeiders toegewezen taken behoort rekening te worden gehouden met de aard van de nachtarbeid, alsmede met de gevolgen van milieufactoren en organisatievormen van het werk. Bijzondere aandacht behoort te worden geschonken aan factoren als giftige stoffen, lawaai, trillingen en verlichtingsintensiteit, alsmede aan de organisatievormen van werk die aanzienlijke fysieke of psychische spanning met zich brengen. De cumulatieve gevolgen van deze factoren en organisatievormen van het werk behoren te worden voorkomen of verminderd.

12. De werkgever behoort de nodige maatregelen te treffen om tijdens de nachtarbeid hetzelfde niveau van bescherming tegen beroepsrisico's aan te houden als overdag, met name door zoveel mogelijk te voorkomen dat werknemers helemaal alleen werken.

V. SOCIALE VOORZIENINGEN

13. Er behoren maatregelen te worden getroffen om de reistijd van nachtarbeiders in het woon-werkverkeer te beperken, om hun extra verplaatsingskosten te besparen of deze te beperken en om hun veiligheid wanneer zij zich 's nachts verplaatsen, te verbeteren. Deze maatregelen zouden onder meer kunnen omvatten:

a. coördinatie tussen de tijdstippen waarop de dagelijkse taak die nachtarbeid omvat, aanvangt en eindigt en de dienstregelingen van de lokale openbaar-vervoersdiensten;

b. beschikbaarstelling van collectieve vervoermiddelen door de werkgever aan nachtarbeiders, wanneer er geen openbaar vervoer is;

c. hulp aan nachtarbeiders bij het verwerven van passende vervoermiddelen;

d. betaling van passende vergoeding voor extra vervoerskosten;

e. de bouw van wooncomplexen op redelijke afstand van de werkplek.

14. Er behoren maatregelen te worden getroffen om de kwaliteit van de rust van nachtarbeiders te verbeteren. Die maatregelen zouden onder meer kunnen omvatten:

a. adviezen, en waar passend, hulp aan nachtarbeiders om hun woning te isoleren tegen geluid;

b. het ontwerpen en aanbrengen van voorzieningen in wooncomplexen, welke rekening houden met de noodzaak het geluidsniveau te beperken.

15. Aan nachtarbeiders behoren op passende plaatsen in de onderneming behoorlijk toegeruste gelegenheden om te rusten ter beschikking te worden gesteld.

16. De werkgever behoort de noodzakelijke maatregelen te treffen om werknemers die nachtarbeid verrichten, in staat te stellen een maaltijd te gebruiken en iets te drinken. Deze maatregelen, die zodanig behoren te zijn dat zij in de behoeften van nachtarbeiders voorzien, zouden kunnen omvatten:

a. het ter beschikking stellen, op passende plaatsen in de onderneming, van etenswaren en dranken die zich lenen voor consumptie tijdens de nachtelijke uren;

b. toegang tot voorzieningen waar werknemers 's nachts voedsel dat zij zelf hebben meegebracht, kunnen klaarmaken, opwarmen en consumeren.

17. De mate waarin lokaal nachtarbeid wordt verricht behoort een van de factoren te zijn die in aanmerking worden genomen bij het besluit om al dan niet crèches of andere voorzieningen voor jonge kinderen op te zetten, bij de keuze van hun lokatie en bij het vaststellen van de openingstijden.

18. In het kader van maatregelen om opleiding en om- en bijscholing, alsmede culturele en sportieve activiteiten of vrijetijdsbesteding van werknemers te bevorderen, dienen overheden, andere instellingen en werkgevers naar behoren rekening te houden met de specifieke belemmeringen voor nachtarbeiders in dit opzicht.

VI. ANDERE MAATREGELEN

19. Op ongeacht welk tijdstip tijdens de zwangerschap en zodra deze bekend is, dienen nachtarbeidsters die hierom vragen, voor zover mogelijk, te worden ingezet voor dagarbeid.

20. Wanneer er wordt gewerkt in ploegendiensten behoort bij de samenstelling van de nachtploegen rekening te worden gehouden met de specifieke omstandigheden van werknemers die gezinsverantwoordelijkheid dragen, werknemers die een opleiding volgen en oudere werknemers.

21. Behalve in geval van overmacht of wanneer er een ongeval heeft plaatsgevonden of dreigt plaats te vinden, behoren werknemers een redelijke tijd tevoren op de hoogte te worden gesteld van het feit dat zij nachtarbeid moeten verrichten.

22. In voorkomend geval behoren er maatregelen te worden getroffen om nachtarbeiders in staat te stellen evenals andere werknemers gebruik te maken van opleidingsmogelijkheden, met inbegrip van betaald studieverlof.

23. 1. Aan nachtarbeiders die een bepaald aantal jaren nachtarbeid hebben verricht, behoort bijzondere aandacht te worden geschonken wanneer het gaat om de vervulling van vacatures van arbeidsplaatsen in dagarbeid, waarvoor zij over de benodigde kwalificaties beschikken.

2. Deze mutaties behoren te worden voorbereid door, waar nodig, de opleiding van nachtarbeiders voor normaliter in dagarbeid vervulde taken te vergemakkelijken.

24. Aan werknemers die een aanzienlijk aantal jaren nachtarbeid hebben verricht, behoort bijzondere aandacht te worden geschonken wanneer het gaat om de mogelijkheden van vervroegde of geleidelijke pensionering op basis van vrijwilligheid, wanneer de mogelijkheden hiervoor bestaan.

25. Nachtarbeiders die een vakbondsfunctie vervullen of werknemers vertegenwoordigen, behoren, evenals andere werknemers die een dergelijke functie aanvaarden, de mogelijkheid te hebben deze onder passende omstandigheden uit te oefenen. Wanneer er beslissingen worden genomen die betrekking hebben op het inzetten van werknemersvertegenwoordigers voor nachtarbeid, dient rekening te worden gehouden met het feit dat zij in staat moeten zijn hun functie te vervullen.

26. Statistieken betreffende nachtarbeid behoren te worden verbeterd en er dient intensiever studie te worden gemaakt van de effecten van de verschillende organisatievormen van nachtarbeid, met name waar het gaat om arbeid in ploegendienst.

27. Steeds wanneer dit mogelijk is, behoren wetenschappelijke en technische vooruitgang, alsmede vernieuwingen op het gebied van arbeidsorganisatie te worden benut om de behoefte aan nachtarbeid te beperken.

De voorgaande tekst is de authentieke tekst van de Aanbeveling, naar behoren aangenomen door de Algemene Conferentie van de Internationale Arbeidsorganisatie tijdens haar zevenenzeventigste zitting, welke werd gehouden te Geneve en voor gesloten werd verklaard op 27 juni 1990.

TEN BLIJKE WAARVAN wij onze handtekening hebben geplaatst op 27 juni 1990.

De Voorzitter van de Conferentie,

(w.g.) JORGE TRIACA

De Directeur-Generaal van het Internationaal Arbeidsbureau,

(w.g.) MICHEL HANSENNE

Uitgegeven de *drieëntwintigste* februari 1993.

De Minister van Buitenlandse Zaken,

P. H. KOOIJMANS